

SELECCIÓ DE TEXTOS DE LOCKE (selectivitat 2013)

Assaig sobre l'enteniment humà

TEXT 1: És opinió establerta entre alguns que en l'enteniment hi ha certs principis innats; certes nocions primàries (*ισχυρά έννοια*) o caràcters com si diguéssim impresos en la ment de l'home, que l'ànima rep en el primer moment de la seva existència i que du amb ella quan arriba al món. Per convèncer el lector imparcial de la falsedat d'aquesta hipòtesi, bastaria mostrar només (tal com espero fer en les diverses parts d'aquest assaig) com els homes, simplement amb el recurs de les seves capacitats naturals, poden aconseguir tot el coneixement que tenen, sense l'ajuda de cap impressió innata, o com poden arribar a la certesa sense cap d'aquestes nocions o principis innats. Perquè m'imagino que tothom admetrà que no tindria sentit suposar que són *innates* les idees de color en una criatura a la qual Déu va donar la vista i el poder de rebre-les per mitjà dels ulls a partir dels objectes externs. I no deixaria de ser poc raonable atribuir algunes veritats a certes impressions de la natura i a certs caràcters innats, si podem observar en nosaltres mateixos algunes facultats adequades per obtenir un coneixement fàcil i cert d'aquelles veritats, com si estiguessin originàriament impreses en la nostra ment.

LOCKE, *Assaig sobre l'enteniment humà*, Llibre I

TEXT 2: No hi ha una opinió més comunament acceptada que la que estableix que hi ha certs principis, tant especulatiu com pràctics (parlem d'uns i altres), universalment admesos per la humanitat, fet pel qual s'argumenta que es tracta d'impressions permanents que reben les ànimes dels homes en el primer moment de la seva existència, i que elles, d'una forma tan necessària com rea, porten quan arriben al món, tal com passa amb qualsevol facultat inherent a l'ànima.

Aquest argument, extret de l'assentiment universal, té el següent inconvenient: que encara que de fet fos cert que hi ha veritats admeses per tota la humanitat, això no provaria que fossin innates, mentre hi pugui haver una altra forma de mostrar com han arribat els homes a tenir aquest assentiment universal, en allò que tots admeten; cosa que em penso que es pot fer.

LOCKE, *Assaig sobre l'enteniment humà*, Llibre I

TEXT 3. Anomeno *idea* tot allò que la ment percep en si mateixa o tot allò que està immediatament present en l'enteniment quan percebem oensem; i el poder de produir una determinada idea en la ment l'anomeno *qualitat* de l'objecte on rau aquest poder. I així, la bola de neu que té el poder de produir en nosaltres les idees de blanc, fred i rodó, és a dir, els poders de produir en nosaltres aquestes idees, com a poders presents en la bola de neu, els anomeno qualitats; i aquests poders, com a sensacions o percepcions en l'enteniment, els anomeno idees. I si alguna vegada parlo de les idees com si estiguessin en les coses, cal entendre que em refereixo a les qualitats dels objectes que produeixen en nosaltres aquelles mateixes idees.

LOCKE, *Assaig sobre l'enteniment humà*, Llibre II

TEXT 4. Vist això, cal distingir en els cossos dues formes de qualitats. Primer, aquelles que són del tot inseparables del cos en qualsevol estat en què es trobi, i que el cos manté constantment en totes les alteracions i canvis que pateix, sigui quina sigui la força a què pugui estar sotmès; o aquelles també que els sentits constantment troben en cada partícula de matèria amb massa suficient per ser percebuda, i que la ment considera inseparables de cada partícula de matèria, per bé que siguin massa petites per ser percebudes de forma individual pels nostres sentits. Per exemple, prenem un gra de blat i el dividim en dues parts: cada part manté la solidesa, l'extensió, la forma i el moviment. Dividim-lo de nou i cada part manté encara les mateixes qualitats; continuem dividint fins que les parts no siguin ja perceptibles: cada part seguirà mantenint totes les qualitats. Perquè la divisió (que és el que un molí o una trituradora o qualsevol altre estri causa en qualsevol cosa reduint-la a parts insensibles) no pot mai eliminar la solidesa, l'extensió, la forma o el moviment de cap cos; l'únic que fa és convertir en dues o més masses distintes de matèria allò que abans n'era una de sola; masses distintes, que reconeixem com a cossos distintes, un cop la divisió n'ha generat un nombre determinat. Aquestes qualitats les anomeno *qualitats originals i primàries* d'un cos, i són per exemple la solidesa, l'extensió, la forma, el moviment o el repòs i el nombre, qualitats que produeixen en nosaltres *idees* simples, tal com podem observar, penso jo.

Segon, aquelles qualitats que veritablement no són en els objectes mateixos res més que poders o potències per produir en nosaltres sensacions mitjançant les qualitats primàries dels objectes, és a dir, mitjançant la massa, la forma, la textura o el moviment de les seves parts insensibles, com els colors, els sons, els sabors, etc., aquestes, dic, les anomeno *qualitats secundàries*. Hi podem afegir una tercera classe, que tothom està d'acord en dir que són simplement poders, tot i que són qualitats de l'objecte tan reals com aquelles que, acomodant-me a la manera habitual de parlar, anomeno *qualitats* i, per distingir-les, *qualitats secundàries*. Perquè el poder del foc per produir un color nou o una nova consistència en la cera o en el fang, mitjançant les seves qualitats primàries, és tant una qualitat del foc com la potència que té per produir en mi una nova idea o sensació d'escalfor o de cremada, que no he sentit anteriorment, per mitjà de les seves qualitats primàries, és a dir, la massa, la textura i el moviment de les seves parts sensibles.

LOCKE, *Assaig sobre l'enteniment humà*, Llibre II

TEXT 5. El que hem de considerar ara és com els *cossos* produeixen en nosaltres idees, i està molt clar que és per l'*impuls*, l'única manera possible de concebre com els cossos operen els uns sobre els altres.

Els objectes externs no rau en la nostra ment en el moment de produir en ella idees, i malgrat això percebem les qualitats originals de cadascun d'ells a mesura que un darrer l'altre afecten els nostres sentits; per tant, hi ha d'haver evidentment un cert moviment que des dels objectes passa pels nostres nervis, o pels esperits animals, d'algunes parts determinades del cos, fins arribar al cervell, o a la seu de les sensacions, per produir e les nostres ments les idees particulars que tenim dels objectes. I com que l'extensió, la forma, el nombre i el moviment dels cossos d'una magnitud observable poden ser percebuts a distància mitjançant la vista, és evident que alguns cossos individualment imperceptibles han d'anar de l'objecte que contemplem fins als nostres ulls, traslladant d'aquesta manera un cert moviment al cervell, on hi produeix les idees que tenim dels objectes.

LOCKE, *Assaig sobre l'enteniment humà*, Llibre II

TEXT 6. Podem concebre de la mateixa manera la manera com es produeixen les idees de les qualitats secundàries, a saber: per l'acció de partícules insensibles sobre els nostres sentits, tal com passa amb les idees de les qualitats originals. Perquè és sabut que hi ha cossos, una bona munió d'ells, que són tan petits que no som capaços de descobrir, per mitjà dels nostres sentits, la seva massa, forma o moviment, tal com és el cas evident de les partícules d'aire i d'aigua, i d'altres encara extremadament més petites que aquestes, i potser molt més petites del que ho són les partícules de l'aire o de l'aigua respecte de les d'un pèsol o de la calamarsa. Suposem ara que els diferents moviments i figures, la massa i el nombre d'aquestes partícules, impressionant els diferents òrgans dels nostres sentits, produeixen en nosaltres aquelles sensacions tan diverses que tenim a partir dels color i la flaire dels cossos; per exemple, una viola boscana, mitjançant l'impuls d'aquestes partícules insensibles de matèria i de figures i masses peculiars, i segons diferents graus i modificacions dels seus moviments, causa que en la nostra ment hi hagi les idees del color violeta i de l'aroma suau d'aquesta flor. Perquè no és més difícil concebre que Déu ha annexionat aquestes idees a moviments amb els quals no mantenen cap semblança, que ho pugui ser concebre que ha annexionat la nostra carn, amb el qual aquesta idea no manté tampoc cap semblança.

El que he dit sobre els colors ho podem aplicar igualment als sabors i als sons i demés qualitats sensibles similars, totes les quals, sigui quina sigui la realitat que, per error, els atribuïm, de fet no són res en els objectes mateixos, llevat de poders capaços de produir en nosaltres diverses sensacions, i que a més depenen de les qualitats primàries, és a dir, de la massa, la forma, la textura i el moviment de les seves parts; tal com he dit.

LOCKE, *Assaig sobre l'enteniment humà*, Llibre II

TEXT 7. La massa, la forma, el nombre i el moviment particulars de les parts del foc o de la neu es troben realment en el foc i en la neu, tant se val que els nostres sentits els percebin com que no: per això, poden ser anomenats *qualitats reals*, perquè realment existeixen en els objectes. Però la llum, la calor, la blancor o la fredor, no existeixen amb més realitat en els objectes que la malaltia o el dolor en el manà¹. Eliminem la seva sensació; fem que els ulls no vegin la llum o els colors, que les oïdes no sentin els sons, que el paladar no assaboreixi i que el nas no flairi; i tots els colors, els sabors, els olors i els sons, com que són idees particulars, s'esvairan i cessaran, i romandran reduïts a les seves causes, és a dir, a la massa, la forma, el nombre i el moviment de les parts.

[...] Considerem ara els colors vermell i blanc del pòrfir²; fem que no li toqui la llum: els colors s'esvaeixen, ja no produeix en nosaltres aquelles idees. Torna la llum i el pòrfir adquireix de nou les seves aparences. Pot pensar algú que s'ha produït una alteració real en el pòrfir per la presència o l'absència de la llum, i que les idees de blancor i rojor es troben realment en el pòrfir il·luminat, quan sabem clarament que el pòrfir no té cap color quan està a les fosques? El que té, de fet, és una configuració de les seves partícules, tant de nit com de dia, que el fan apte, pel reflex de la llum en certes parts d'aquesta pedra dura, per produir en nosaltres la idea de rojor, i, pel reflex en altres, la idea de blancor. Però la blancor i la rojor no són mai en el pòrfir; només hi ha una textura que té el poder de produir aquestes sensacions en nosaltres.

LOCKE, *Assaig sobre l'enteniment humà*, Llibre II

TEXT 8. Per tant, les qualitats que hi ha en els cossos són, si les considerem apropiadament, de tres classes.

Primer, la massa, la forma, el nombre, la situació i el moviment o el repòs de les seves parts sòlides; aquestes qualitats estan presents en els cossos, tant se val que les percebem com que no; i quan són d'una magnitud que permet descobrir-les, ens fem per mitjà d'elles una idea de la cosa, tal com és en si mateixa, com ho veiem clarament en els objectes artificials. Les anomeno *qualitats primàries*.

Segon, el poder que hi ha en qualsevol cos, per raó de les seves qualitats primàries insensibles, d'actuar d'una manera peculiar sobre els nostres sentits, i de produir per això mateix en nosaltres les diferents idees dels diversos colors, sons, olors, sabors, etc. Comunament se les anomena *qualitats sensibles*.

---

¹Segons el llibre de l'Èxode és l'aliment enviat per Déu per alimentar el poble hebreu durant la travessa del desert. En el text fa referència a una substància que s'obté d'un grup d'arbres, del gènere *Fraxinus* (freixes), que en alguns països s'utilitza com a laxant.

²Roca ignia intrusiva constituïda per fenocrystals de feldspat dispersos dins una matriu d'afanita compacta, com a resultat de dues fases successives de cristal·lització dels mateixos minerals, de vegades d'un vermell fosc (DIEC).

Tercer, el poder que hi ha en qualsevol cos, per raó de la particular constitució de les seves qualitats primàries, de produir tals canvis en la massa, la forma, la textura i el moviment d'un altre cos que el fa actuar sobre els nostres sentits d'una manera diferent de com ho havia fet anteriorment. I així el Sol té el poder de blanquejar la cera, i el foc de fondre el plom. Aquestes les anomenem usualment *poders*.

Crec que les qualitats de la primera classe, com ja s'ha dit, les podem anomenar pròpiament *qualitats primàries, reals i originals*, perquè formen part de les coses mateixes, tant si són percebudes com si no; de les seves diferents modificacions depenen les qualitats secundàries.

Les dues altres classes són només poders per actuar de diferents maneres sobre les altres coses; aquests poders s'originen de diverses modificacions de les qualitats primàries.

LOCKE, *Assaig sobre l'enteniment humà*, Llibre II

TEXT 9. Aquests dos, l'*intuïtiu* i el *demonstratiu*, són els dos graus del nostre coneixement; tot allò que està per sota d'aquests dos graus, sigui quina sigui la seguretat amb què ho acceptem, no és més que fe o opinió. De fet hi ha una altra percepció de la ment abocada a l'existència particular dels ens finits en l'exterior de nosaltres mateixos: l'acceptem com un coneixement que excedeix a la mera probabilitat, però no ateny de manera plena a cap dels dos graus de certesa ara esmentats. No hi ha res de més cert que la idea que rebem en les nostres ments d'un objecte exterior; i aquest és el coneixement intuïtiu. Però saber si existeix alguna cosa més que la simple idea en la nostra ment, o si podem a partir de la idea inferir amb certesa l'existència d'alguna cosa exterior a nosaltres, que correspongui a la idea, és una qüestió per alguns controvertible, perquè pot passar que tinguem idees en la ment sense que existeixin les coses a què es refereixen, o sense que cap objecte impressioni els nostres sentits. Però també en aquest assumpte, em penso, estem proveïts d'una evidència que ens fa superar el dubte. Perquè jo pregunto a qui vulgui si no està invenciblement o íntimament convençut que la percepció és diferent quan de dia veu el Sol o quan només hi pensa de nit; quan tasta de fet l'absenta, o flaira realment una rosa, o quan només pensa en aquell sabor i en aquesta olor. Veiem tan clarament la diferència que hi ha entre una idea reviscuda en la ment mitjançant el record i aquella que arriba de fet a la nostra ment per mitja dels sentits, com veiem la que hi ha entre dues idees distintes. I si algú diu: en un somni passa el mateix, i totes aquestes idees poden estar produïdes en la nostra ment sense que hi hagi cap objecte extern; aquest tal que somniï, si vol, que li dono la resposta següent: 1) que no importa massa que jo elimini o no el seu dubte; si tot és un somni, no serveix ni raonar ni argumentar, la veritat i el coneixement no són res; 2) que crec que admetrà que hi ha una diferència molt clara entre somniar trobar-se dins d'un foc i trobar-hi realment. Amb tot, si està decidit a mostrar-se tan escèptic fins al punt de mantenir que el que jo anomeno "trobar-se realment dins d'un foc" no és més que un somni, i que per això manté que no podem saber amb certesa si coses com el foc existeixen en realitat sense nosaltres, li responc: que sabem amb certesa que se'n segueix plaer o dolor quan ens afecten determinats objectes –l'existència dels quals percebem, o somniem que percebem– mitjançant els nostres sentits; aquesta certesa és tan gran com la nostra felicitat o la nostra desgràcia, per sobre de les quals conèixer o existir deixen de tenir interès per nosaltres. De manera que em penso que podem afegir a les dues formes precedents de coneixement també aquesta: la de l'existència dels objectes externs, mitjançant la percepció i la consciència que tenim de la recepció actual de les idees a partir dels objectes, i que podem admetre aquests tres graus de coneixement, a saber, l'*intuïtiu*, el *demonstratiu* i el *sensitiu*; en cadascun d'ells hi ha graus i formes d'evidència i de certesa.

LOCKE, *Assaig sobre l'enteniment humà*, Llibre IV

TEXT 10. És evident que la ment no coneix les coses d'una forma immediata, sinó per mediació de les idees que en té. El nostre coneixement, per tant, només és real en la mesura que hi ha conformitat entre les nostres idees i la realitat de les coses. Però, quin ha d'ésser aquí el criteri? Com la ment, que no percep més que les seves pròpies idees, pot saber que es corresponen amb les coses en si mateixes? Encara que això presenta dificultats, crec que hi ha dues classes d'idees de les quals podem estar segurs que es conformen a les coses.

Les primeres en concordar amb les coses són les idees simples, perquè tenint en compte que la ment no pot produir-se-les ella sola han de ser necessàriament el producte de les coses que, actuant sobre la ment d'una forma natural, hi produeixen aquelles percepcions a les quals s'ordenen i adapten per la saviesa i la voluntat de Déu que ha fet la nostra natura. D'on se segueix que les idees simples no són ficcions de la nostra imaginació, sinó produccions naturals i regulars de les coses existents fora de nosaltres i que realment actuen sobre nosaltres; per aquesta raó carreguen sobre si tota la conformitat a què estan destinades, o bé la que requereix el nostre estat: perquè ens representen coses sota les aparences que aquestes últimes són capaces de produir en nosaltres, mitjançant les quals podem distingir les diferents classes de substàncies particulars, discernir els estats en què es troben i destinar-les a les nostres necessitats i al nostre ús. Així, la idea de blancor o la d'amargor, tal com està en la ment, sent exactament conforme al poder que hi ha en algun cosa per produir-la, posseeix tota la congruïtat que li escau, o que ha de tenir, amb les coses de l'exterior. Aquesta congruïtat entre la nostra idea simple i l'existència de les coses és suficient per parlar de la realitat del coneixement.

En segon lloc, com que les idees complexes, tret de la de substància, són arquetipus construïts per la ment, i no pretenen ser còpies de res ni es refereixen a cap cosa existent com si fos el seu original, no poden deixar de tenir la conformitat que és necessària per tal que el seu coneixement sigui real. Perquè allò que no està dissenyat per representar res llevat d'ell mateix no pot ser mai capaç d'una representació falsa ni pot allunyar-nos d'una verdadera aprehensió de cap cosa, pel fet de no assemblar-s'hi. I d'aquesta mena són, excepte la substància, totes

les idees complexes. Les quals, tal com he mostrat en un altre lloc, són combinacions d'idees, que la ment lliurement ajunta sense considerar si tenen cap connexió en la natura. D'aquí se'n deriva que totes les idees d'aquesta classe són considerades en si mateixes arquetipus, mentre que les coses només ens interessen pel fet que poden concordar amb les nostres idees. De manera que no podem estar més que infal·liblement segurs que tot el coneixement que aconseguim amb aquestes idees és real i comprèn les coses mateixes. Perquè en tots els nostres pensament, raonaments i discursos d'aquest gènere, tenim presents les coses només pel fet que es conformen a les nostres idees. De manera que, mitjançant les idees, no podem deixar d'atènyer una certa indubtable realitat.

LOCKE, *Assaig sobre l'enteniment humà*, Llibre IV

TEXT 11. No dubto que se'm concedirà fàcilment que el coneixement que podem tenir de veritats matemàtiques no és només cert, sinó també real, perquè no consisteix en la mera visió buida d'inútils quimeres del cervell. Tanmateix, si ho considerem bé, descobrirem que només és coneixement de les nostres idees. El matemàtic considera la veritat i les propietats que pertanyen a un rectangle o a un cercle només perquè existeixen en la idea de la seva ment, perquè pot ser que mai en la vida tindrà un encontre amb cap d'aquestes figures existint matemàticament, és a dir, exactament vertaderes. Amb tot, el coneixement que ell té de les veritats o propietats que pertanyen a un cercle, o a qualsevol altra figura matemàtica, són vertaderes i certes inclús aplicades a les coses reals existents, : perquè les coses reals entren en aquest tipus de proposicions i se les té en compte només pel fet que concorden amb els arquetipus de la ment. És veritat, si ho afirmem d'una idea de triangle, que els seus tres angles són iguals a dos de rectes? Doncs això també és veritat afirmat d'un triangle realment existent en qualsevol lloc. Qualsevol altra figura existent, que no correspongui exactament a la idea de triangle de la ment del matemàtic, no queda inclosa en absolut en aquesta proposició. I, per tant, ell sap de cert que tot el seu coneixement d'aquestes idees és coneixement real: perquè, com que considera les coses només perquè es conformen a les seves idees, té la certesa que tot el que coneix d'aquelles figures que tenen una simple existència ideal en la seva ment també val per les mateixes figures quan tenen una existència real en la matèria; en les seves consideracions només hi entren purament les figures, que són sempre les mateixes, onsevulla i comsevulla que existeixin.

LOCKE, *Assaig sobre l'enteniment humà*, Llibre IV

TEXT 12. Se'n segueix que el coneixement moral és tan capaç de certesa real com el matemàtic. Perquè sent la certesa només la percepció de l'acord o el desacord de les nostres idees, i la demostració la percepció només d'aquest acord mitjançant la intervenció d'altres idees intermèdies, les nostres idees morals, igual que les matemàtiques, són en si mateixes arquetipus, i per tant són idees completes i adequades; qualsevol acord o desacord que puguem trobar entre aquestes idees produirà coneixement real, igual com passa amb les figures matemàtiques.

LOCKE, *Assaig sobre l'enteniment humà*, Llibre IV

TEXT 13. Per aconseguir coneixement i certesa es requereix que tinguem idees determinades, i per fer que el nostre coneixement sigui real es requereix que les idees es conformin als seus arquetipus. D'altra banda, no cal trobar estrany que emplaci la certesa del nostre coneixement en la consideració de les nostres idees, cuidant-me poc i preocupant-me també poc (com pot semblar) de l'existència real de les coses: la major part de discursos, on s'exposen els pensaments i les disputes d'aquells que no pretenen altra cosa que dedicar-se a investigar la veritat i la certesa, no són de fet, tal com ho entenc jo després d'examinar-ho bé, sinó proposicions generals i nocions que no contempen l'existència. Els discursos dels matemàtics sobre la quadratura del cercle, les seccions còniques, o qualsevol altra part de la matemàtica, no s'interessen per l'existència de cap d'aquestes figures, i les seves demostracions, que depenen de les seves idees, són sempre les mateixes, tant se val que existeixi com que no en el món un quadrat o un cercle. D'igual manera, la veritat i la certesa dels discursos morals fan abstracció de la vida dels homes i de l'existència o no de virtuts en el món, de les quals tracten. Tampoc deixen de ser vertaders els *Oficis* de Ciceró pel fet que no hi hagi ningú en el món que practiqui exactament les seves regles i visqui d'acord amb el model d'home virtuós que ens va donar, i que, quan ell escrivia, no existia enlloc, sinó només com a idea. Si és veritat especulativament, és a dir, en l'ordre de les idees, que «l'assassinat mereix la pena de mort», també ho serà en realitat de tota acció que s'adeqüi a la idea d'assassinat. En la resta d'accions, la veritat d'aquesta proposició no es té en compte. I és el mateix que passa en totes les espècies de coses que no tenen altra essència que la de ser una idea en la ment dels homes.

LOCKE, *Assaig sobre l'enteniment humà*, Llibre IV

TEXT 14. En tercer lloc, hi ha una altra classe d'idees complexes que, degut al fet que es refereixen a arquetipus que es troben fora de nosaltres, poden diferir d'ells i per aquesta raó li pot faltar realitat el coneixement que tenim. D'aquest tipus són les nostres idees de substàncies, que com que consisteixen en una col·lecció d'idees simples, suposadament tretes dels objectes de la natura, poden diferir d'aquests objectes perquè tenen més idees o altres idees conjuntes que les que de fet es troben unides en les coses mateixes. D'això se'n deriva que pot passar que no siguin, i efectivament sovint no són, exactament conformes a les coses.

LOCKE, *Assaig sobre l'enteniment humà*, Llibre IV

Segon tractat sobre el govern civil

TEXT 15 En el discurs precedent hem vist que: -Adam no tingué, ni sobre els seus fills ni sobre el món, cap autoritat ni cap domini adquirits per dret natural de paternitat ni per donació positiva de Deu, com s'ha volgut fer veure. -Cas que n'hi hagués tingut, fou un dret que no va passar als seus hereus. -Suposant que hagués passat als hereus, no havent-hi cap llei natural ni cap llei divina positiva que determini quin és l'hereu adient en tots els casos que puguin sorgir, el dret de successió i, consegüentment, de regnar, no pogué ser determinat amb certesa. -Si fins això hagués estat determinat, com que fa tant de temps que es perdé per complet el coneixement de quina és la línia primogènita d'Adam, entre les races del gènere humà i les famílies del món no n'hi ha cap en la qual pugui subsistir, per damunt de les altres, la menor pretensió de ser la casa primogènita ni de tenir el dret d'heretatge. Havent deixat, al meu parer, ben clares totes aquestes premisses, és impossible que els actuals governants de la Terra treguin cap profit o obtinguin la menor ombra d'autoritat d'allò que alguns consideren la font de tot poder: *el domini privat i la jurisdicció paterna d'Adam*; de manera que, si hom no vol donar ocasió a pensar que tots els governs del món son només producte de la força i de la violència, i que els homes no conviuen sota altres regles que les de les bèsties, segons les quals el més fort és qui venç, i assenten els fonaments del desordre i del mal perpetus, del tumult, la sedició i la rebel·lió (coses contra les quals criden tan fort els seguidors d'aquella hipòtesi), haurà de trobar necessàriament un altre origen per al govern i per al poder polític, i una altra manera de designar i de conèixer les persones que l'han de detenir.

TEXT 16 Per a tal propòsit, crec que no fora desencertat de precisar allò que jo entenc per poder polític. El poder d'un magistrat sobre un súbdit cal distingir-ho del d'un pare sobre els seus fills, del d'un amo sobre el seu criat, del d'un marit sobre la seva muller i del d'un senyor sobre el seu esclau. Donant-se, de vegades, tots aquests poders distints en un mateix home alhora, si el considerem sota aquestes relacions diferents això ens pot ajudar a distingir aquests poders l'un de l'altre i ens pot mostrar la diferència entre un governant de l'Estat, un pare de família i un capità de galera. Entenc, doncs, per poder polític, el dret a dictar lleis, incloent-hi la pena de mort i, consegüentment, totes les penes inferiors, per a la regulació i salvaguarda de la propietat, i a emprar la força de la comunitat en l'execució de tals lleis i en la defensa de l'Estat contra agressions forasteres, i tot això únicament en pro del bé públic.

TEXT 17 Per a entendre correctament el poder polític i derivar-lo del seu origen, hem de considerar en quin estat es troben els homes naturalment, i aquest és un estat de perfecta llibertat per a ordenar llurs actes i disposar de llurs propietats i de les persones que creguin convenient, dins dels límits de la llei natural, sense demanar permís ni dependre de la voluntat de cap altre home. És, així mateix, un estat d'igualtat, on tot el poder i la jurisdicció són recíprocs i ningú no té més que els altres; per tal com no hi ha res més evident que el fet que criatures de la mateixa espècie i condició, nascudes promíscuament amb els mateixos avantatges naturals i amb l'ús de les mateixes facultats, han de ser també iguals entre si sense subordinació ni subjecció, a menys que l'Amo i Senyor de totes, per declaració manifesta de la seva voluntat, en situés unes per damunt de les altres o els conferís, per clar i evident decret, un dret indiscutible de domini i de sobirania.

TEXT 18 Però si bé aquest és un estat de llibertat, no és tanmateix un estat de llicència; encara que l'home hi tingui una llibertat incontrolable per a disposar de la seva persona i dels seus bens, no en té en canvi per a destruir-se a si mateix o destruir qualsevol altra criatura que li pertanyi, si no és que ho requereix un fi més noble que la seva mera conservació. L'estat de natura té una llei natural que el governa, la qual obliga tothom. Aquesta llei, que és la raó, ensenya a tot el gènere humà que, essent tots iguals i independents, ningú no ha d'atemptar contra la vida, la salut, la llibertat ni les possessions d'un altre. Tots els homes són obra d'un únic, omnipotent i infinitament savi Creador; per tant, tots els servents d'aquest únic amo sobirà, enviats al món per ordre seva i segons el seu pla, són propietat seva, com a obra d'Ell que són, i no han estat pas creats perquè la vida d'uns depengui de la voluntat dels altres, sinó perquè la de tots depengui només d'Ell. I essent dotats amb semblants facultats, i constituint tots una mateixa comunitat natural, ningú no pot invocar cap mena de subordinació entre nosaltres que ens autoritzi a destruir-nos mútuament, com si haguéssim estat creats per fer ús els uns dels altres, com fem amb les criatures de rang inferior. Cadascú està destinat a defensar-se a si mateix, però no a abandonar voluntàriament el lloc que ocupa; de la mateixa manera, doncs, que és inqüestionable la seva pròpia protecció, cal que cadascú, tant com li sigui possible, protegeixi la resta de la humanitat, i, si no és per fer justícia a un malfactor, no podrà arrabassar ni danyar la vida ni res d'allò que tendeix a la protecció de la vida, la llibertat, la salut, els membres o els bens d'un altre.

TEXT 19. I heus aquí l'evident diferència entre l'estat de natura i l'estat de guerra, els quals, si bé alguns homes els han confosos, són tan distants l'un de l'altre com un estat de pau, bona voluntat, mútua assistència i seguretat i un estat d'enemistat, malícia, violència i mútua destrucció. La convivència dels homes d'acord amb la raó, sense cap senyor comú a la Terra amb autoritat per a jutjar-los, és pròpiament l'estat de natura. Però la força, o la intenció declarada d'exercir la força contra la persona d'un altre, quan no hi ha cap senyor comú a la Terra a qui demanar auxili, és l'estat de guerra; i és la manca d'aquest auxili allò que dona a l'home el dret de guerra contra un agressor, encara que sigui súbdit d'una mateixa societat. Així, un lladre, a qui, havent-me robat tot allò que posseïa, no puc fer cap dany si no és apel·lant a la llei, jo el puc matar en el moment en que m'escomet, encara

que només sigui per robar-me el cavall o l'abric. La llei fou feta per a la meua protecció, i per això, allí on no pot intervenir per defensar d'una força immediata la meua vida —la qual, un cop perduda, és irrecuperable—, m'autoritza a la defensa pròpia i em concedeix el dret de guerra i la llibertat de matar l'agressor, ja que aquest no em dona temps per a recórrer al nostre jutge comú ni per a esperar la decisió de la llei, com a reparació per a aquells casos en que el dany podria ser irreparable. La manca d'un jutge comú amb autoritat posa tots els homes en un estat de natura; la força il·legítima damunt d'una persona crea un estat de guerra, tant si hi ha jutge comú com si no n'hi ha.

TEXT 20 Tots els homes són, com hem dit, lliures, iguals i independents per naturalesa, i ningú no pot, doncs, ésser privat d'aquesta condició ni ésser sotmès al poder polític de ningú sense el seu propi consentiment. L'únic cas en que hom es desprèn de la seva llibertat natural és quan, acordant amb altres homes d'unir-se en comunitat, estableix els límits de la societat civil, per conuiu amb benestar, pau i seguretat, gaudir tranquil·lament de les seves propietats i protegir-se més fermament d'aquells qui no formin part d'aquesta societat. Això ho pot fer un nombre indeterminat de persones, ja que no perjudica en absolut la llibertat dels altres: aquests romanen tal com estaven, en la llibertat de l'estat de natura. Quan un nombre indeterminat de persones s'avenen a formar una comunitat o govern, passen tot seguit a constituir un sol cos polític, on la majoria és qui te el dret d'actuar i de decidir damunt la resta.

TEXT 21 Tan bon punt, doncs, uns homes han constituït, amb el consentiment de tots i de cada un, una comunitat, han convertit aquesta comunitat en un sol cos polític, amb poder per a actuar com a tal, ço és, únicament segons la voluntat i el determini de la majoria. Com que els actes d'una comunitat són fruit de l'acord entre els seus membres, i un sol cos cal que es mogui en una sola direcció, és necessari que el cos polític segueixi el camí per on el du la força més gran, és a dir, el conveni de la majoria. Altrament li seria impossible de seguir essent un sol cos i d'actuar amb una sola comunitat, tal com havien acordat tots i cada un dels que s'uniren per formar-lo. Així, mitjançant aquell acord, tothom és sotmès a les decisions de la majoria. Per això veiem que, a les assemblees que tenen facultat per actuar segons lleis positives —i aquestes no han establert cap nombre determinat—, els decrets de la majoria són considerats decrets de la totalitat, i són, per descomptat, determinants, ja que posseeixen el poder de la totalitat en virtut de la raó i de la llei natural. Així, tot home, pel fet d'avenir-se amb altres a formar un cos polític sota un govern, s'imposa a si mateix aquella obligació que afecta tots els membres d'aquella societat: la de sotmetre's al determini i a les decisions de la majoria; altrament, aquest pacte inicial pel qual constitueix, juntament amb altres, una sola societat, no significaria res i no seria tal pacte si l'home restés lliure i sense cap més lligam que en l'anterior estat de natura. ¿Quina aparença tindria, això, de pacte de cap mena? ¿Quin nou compromís hi hauria si no el regissin altres decrets de la societat que els que a ell li semblessin i que ell acordés? Seguiria tenint tanta llibertat com tenia abans del pacte; tanta, doncs, com qualsevol home que es trobi en l'estat de natura, el qual consenteix a acatar qualsevol decret d'aquest estat si li sembla convenient.

TEXT 22 El motiu pel qual els homes entren en una societat és la salvaguarda de llur propietat, i si designen i autoritzen un poder legislatiu és perquè hi pugui haver unes lleis i unes normes que actuïn com a custòdia i mur protector de les propietats de tots els membres de la comunitat, i que delimitin el poder i moderin el domini de cada membre i cada part de la societat. A ningú no se li acudirà que la voluntat de la societat pugui ser que el poder legislatiu tingui facultat per a destruir allò que hom havia previst que protegís, i per la qual cosa els homes entraren en societat i se sotmeteren a uns legisladors designats per ells mateixos. Sempre que els legisladors intentin d'arrabassar i de destruir la propietat del poble, o de reduir els homes a la condició d'esclaus sot a un poder arbitrari, es posen en estat de guerra amb el poble, i aquest, a partir d'aleshores, resta eximit de tota obediència i pot acollir-se al refugi comú que Déu ha ofert a tots els homes contra la força i la violència. Sempre, doncs, que el poder legislatiu transgredeixi aquesta norma fonamental de la societat, i, ja sigui per ambició, per por, per niciesa o per corrupció, intenti d'atribuir-se o de lliurar a mans d'un altre un poder absolut damunt les vides, les llibertats i els bens del poble, haurà traït la confiança atorgada i haurà posat el poder que el poble li havia concedit al servei d'objectius ben oposats, de tal manera que el poble recuperarà aquell poder i tindrà dret a recobrar la llibertat inicial, i, amb la designació d'un nou legislatiu (el que cregui més convenient), procurar per la seva pròpia seguretat i protecció, ja que és amb aquest fi que els homes són dins la societat.

TEXT 23. Però si els que afirmen que dir al poble que resta eximit d'obediència quan hom atempta il·legalment contra les seves llibertats i propietats, i que pot reaccionar contra la violència il·legítima dels seus magistrats si aquests envaeixen les seves propietats, contràriament a la tasca que tenien assignada, és establir els fonaments de la rebel·lió, volen dir que pot ocasionar guerres civils o tumults interns, i que per tant és una doctrina que cal rebutjar com a destructiva per a la pau del món, també haurien de dir, seguint el mateix criteri, que els homes honrats no poden plantar cara als lladres ni als pirates perquè això podria ocasionar desordres o vessament de sang. Qualsevol dany ocasionat en aquests casos no és pas imputable a aquell qui defensa els seus propis drets, sinó a aquell qui envaeix els del seu veí. Si l'home honrat i innocent ha de cedir calladament, en bé de la pau, tot el que té a qui l'escomet violentament, m'agradaria saber quina mena de pau hi hauria al món si hagués de recolzar únicament en la violència i en la rapinya, i es mantingués tan sols en benefici dels lladres i dels opressors. ¿Qui em negarà que no hi hauria una pau admirable entre el poderós i el dèbil, si l'ovella, sense cap resistència, oferís el coll a l'imperiós llop perquè l'hi esqueixes?

